

dat in de eerste plaats politieke doeleinden van de Nederlandse, niet van de Engelse, regering diende) en dat *MI-6* later in ruime mate een hulpdienst van BI geworden is; zo zou men ook kunnen zeggen dat de Bruyne's diensten slechts een hulpdienst waren van *SOE* en dat *SOE* op zijn beurt in ruime mate een hulpdienst werd van het BBO. Wel te verstaan: aan BI en aan het BBO hulp verlenend, verloren de Britten hun eigen belangen en die van de Geallieerde oorlogvoering niet uit het oog. Zij zijn met dat al loyale partners geweest, met slechts één uitzondering: wij achten het met de loyaliteit in strijd dat *MI-6* in '43 zonder voorkennis, laat staan goedkeuring, van de Nederlandse regering drie Russische geheime agenten gedropt heeft die in Nederland actief moesten worden.

Was het óók deloyaal dat *SOE* sabotage-agenten naar Nederland zond in '41 en de eerste maanden van '42, toen althans de koningin en minister Furstner op het standpunt stonden dat die sabotage, welke tot Duitse represailles tegen de burgerij in bezet gebied kon leiden, van Engeland uit niet georganiseerd diende te worden? Wij twijfelen. Wij achten het namelijk heel wel mogelijk dat Gerbrandy zijn accoord gegeven heeft aan wat *SOE* wilde ondernemen. Represailles schrikten hem niet af. Wij herinneren aan hetgeen hij in september '41 in de ministerraad zei toen daar Steenberghe's door de koningin warm toegejuichte en door hem afgekeurde plan om grootscheepse *relief* naar bezet gebied te sturen, in bespreking kwam: 'hij stelt zich op het standpunt van Churchill: de bezette landen moeten het maar slecht hebben.' Ontberingen zouden, zo meende Gerbrandy, de geest van verzet stimuleren, en wij kunnen ons voorstellen dat hij van represailles eenzelfde effect verwachtte en zich daardoor althans niet liet afschrikken. Het verdient overigens de aandacht dat de regering in de BBO-periode ('44-'45) tegen sabotagedaden geen bezwaar meer had, ook niet toen zij wist dat elke sabotagedaad aan een aantal illegale werkers die gevangen zaten, het leven zou kosten.

Samenwerking dus tussen Britse en Nederlandse geheime diensten. Wat dan te denken van het voorstel dat de Bruyne in maart '42 aan Furstner voorlegde: dat de Nederlandse regering in Engeland 'een eigen radiozenden ontvangstinstallatie, een eigen *ferry*-dienst overzee en een eigen vliegverbinding' zou organiseren?

Wie de Nederlandse oorlogvoering als een aparte oorlogvoering zag, zou daar voorstander van moeten zijn, maar zo lag de zaak niet. Die Nederlandse oorlogvoering was deel van de Geallieerde en de Amerikanen lieten tot diep in '44, wat het geheime werk betrof, Nederland aan de Engelsen over. Effectieve oorlogvoering vergde dus al dat de Nederlandse regering met de Engelse samenwerkte. De Nederlandse regering had bovendien